

"BEAUTIFUL GIRLS and antiquities"

Visuella och narrativa representationer av Visby och Gotland

CARINA JOHANSSON är fil. lic., etnolog och doktorand vid tvärvetenskapliga Tema Q, Linköpings universitet. Knuten till Högskolan på Gotland genom forskningsprogrammet Kulturarvspolitik. Licentiatexamen med avhandlingen: Mellan ruinromantik och partyfabrik? En etnologisk studie Visby i bild, berättelse, fantasi och minne (2006).

Visby kallas ofta rosornas och ruinernas stad. Andra vanliga epitet är Världsarvsstaden Hansestaden Visby, Rom i ett nötskal, Medeltidens Manhattan och Drömmens Vineta. Dessa epitet kan ses som narrativa representationer som är myntade under olika tider, men särskilt använda under 1900-talet. Flera av dem har hög aktualitet även idag. De fungerar som metaforer och många bilder förstärker betydelseerna av dem. Tillsammans utropar de Visby till en gammal, värdefull, romantisk och drömlig sagostad. Näst intill oändliga till antalet tycks bilder på ringmuren, kyrkoruinerna, trappgavelhusen och stadssilhuetten tala till oss. De finns i turistbroschyrer, guideböcker, resemagasin, på vykort, kartor, i böcker och informationsmaterial om Unescos världsarvsplatser, i kommuninformation och regional marknadsföring, i museiutställningar, privata fotoalbum och som konstverk. Lägg därtill alla bilder som är utlagda på Internet i många andra syften.

Som avbildningar förvandlas delar av Visbys fysiska miljö från subjekt till objekt. När Roland Barthes reflekterar över fotografi menar han att subjektet lånar sig till ett socialt spel när det blir avbildat. Han talar då om porträttfoto men det skulle lika gärna kunna gälla byggnader och landskap. Barthes menar också att fotot inte skapar vilka objekt som helst utan museiobjekt. Det avbildade blir till något annat än vad det var innan – något orörligt, som en *tableau vivant*. En annan aspekt är ägandeskapet. Vem äger en avbild? Det regleras i praktiken av lagar om upphovsrätt och nyttjanderätt, men frågan som Barthes ställer på ett mer filosofiskt plan är: Blir landskapet något markägaren lånar ut när det avbildas på ett papper? (Barthes 2006:10ff, 23, 51).

I den här artikeln vill jag diskutera vad som händer när subjekt ur Visbys innerstadsmiljö väljs ut för att visas upp som objekt. Fokus ligger på ett amerikanskt resemagasin som sticker ut från ett vanligt sätt att visa upp och ställa ut Visby och Gotland som ett turistmål. I min avhandlingsstudie om Visbyrepresentationer går det att skönja en process där ständiga upprepningar av vissa objekt gör dem till vyer, färdigkomponerade utsnitt ur landskapet redo att konsumeras och åter reproduceras. I förlängningen blir även några objekt så uppladdade att de blir till symboler för platsen och får ikonstatus. Här lyfter jag fram några aktörer i denna process och ger exempel på vad som kan ske i samspelet mellan ett antal visuella och narrativa representationer vid ett par utvalda tidpunkter.

VISBYMOTIV

De vanligaste Visbymotiven är ofta skarpa och tydliga. Visbys materiella historiska arv får framträda ordentligt. Kulturarvsproduktionen är stark. Inget skymmer de uppladdade ikonerna, ringmuren och ruinerna, inga människor, inga bilar eller andra tecken som pekar på betraktarens samtid. Om man jämför några olika bildproducenter visar turistbranschens bilder och konstnärernas verk lite mer grönska, mera murgröna och rosor, än de bilder jag definierar som kulturarvssektorns. Annars är representationerna tämligen lika och pekar bakåt mot förfluten tid. De tämligen fasta vyerna blir något många känner igen, förhåller sig till och i sin tur reproducerar. I sökandet efter visuella och narrativa representationer av Visby blev jag uppmärksam på reportaget "A Baltic Paradise" i det amerikanska rese-

magasinet *Holiday* från 1962. Detta temamnummer om europeiska resmål för en amerikansk marknad, visar delvis något helt annat.¹

REPRESENTATIONER

Som representationer av främst Visby och Gotland står texten och bilderna i reportaget i *Holiday* för något och verkar för något.² De gör vissa anspråk. Detta kan diskuteras i både politiska, estetiska och ekonomiska termer (jfr Mitchell 1994:6). Representationer ser jag som fragment, vilka plockas upp bland många andra möjliga fragment från en plats och bidrar till gemensamma föreställningar om den. Fragmenten kan skilja sig åt beroende på vem/vilka som lyfter fram dem i ljuset och från vilket håll man ser dem. I en kulturarvskontext ser folkloristen Anne Eriksen representationer som lösrivna bitar ur en försvunnen verklighet (Eriksen 1999:15). Kulturarv definierar jag som något utvalt ur det förflutna, utpekad och värdeladdat av vissa aktörer i särskilda syften.³

Bilderna och berättelserna i artikeln "A Baltic Paradise" är turismrepresentationer. De skildrar både en svunnen tid men också i hög grad skribentens, fotografens, de andra tidningsmakarnas och (1960-tals-)läsarnas samtid. Det ger en antydning om turismens och kulturarvets så ofta förekommande sammanflätning på platser som denna. Det är ett fenomen som intensifierats i slutet av 1900-talet med ökad turism, Unescos världsarvslista och från en europeisk horisont – starkare marknadsföring av regioner. En förklaring på ett mer övergripande plan är kulturarvets styrka som säljargument i en alltmer marknadsinriktad västvärld.

Vad gör då skribentens skildring, de sju

bilderna och bildtexterna i Holiday för anspråk som representationer? Först och främst ska de sälja ett resmål eller i alla fall drömmen om det. De ska också sälja själva resemagasinet. Det handlar inte bara om att tjäna reda pengar. Representationerna är även inbegripna i en uppmärksamhetsekonomi. Platserna ska visas upp och ställas ut. De är ämnade att synliggöras och uppmärksammas. Ett vanligt retoriskt grepp är att ta särprägel till hjälp. Platserna måste särskiljas från varandra genom att definiera vad som kan tänkas vara specifikt (jfr Lundberg, Malm, Ronström 2000:28f). Ett tredje sätt att se på ekonomi är som symboliskt kapital. Här kan syftet vara dubbelt. Med ett noggrant urval av resmål kan magasinets egen status eller prestige öka. Om magasinet har uppnått en viss status eller anses vara prestigefyllt i sig kan detta spilla över på resmålen genom att de kommit igenom nålsögat och får vara med i just detta resemagasin. Gotland med omnejd sågs som ett exotiskt och udda resmål långt, långt bort, som resemagasinet "upptäckt" åt läsarna. Det finns inget i texten som tyder på att skribenten vänder sig till exempelvis utvandrare svenskar i USA eller Kanada, eller deras ättlingar, som kan tänkas känna till platsen bättre.

Den estetiska aspekten är viktig i turismrepresentationer. Bilderna är alltid vackra och det gäller även fotografierna i Holiday. Sådana bilder ingår i specifika trendkänsliga bildtraditioner som tycks vara svåra att ta avsteg ifrån. Även texten gör estetiska anspråk både vad gäller innehåll och form. Här kan man tala om igenkännbara genrekonventioner. Genre ser jag som en slags form med en uppsättning "regler" kända både av producenter och betraktare/läsare och som har betydelse för dynamiken i mötet mellan just gestal-

tandet och perceptionen (jfr Klintberg 1981:92f). Holiday ser ut att vara ett typiskt resemagasin med annonser för resebyråer och varor för lyx och flärd som komplement till resereportagen. Hela skriften andas 1960-tal genom kläd- och hårmode, bildmodeller i annonserna och människornas framtoning och poser på bilderna. Målgruppen är inte gemene man med tanke på val av resmål, som till exempel Wiens balsalar och palats, annonser för Mercedesbilar, stora motorbåtar och dyra spritsorter. Det är snarare medelklassens mest välbeställda och samhällets övre skikt som adresseras.

Hur kan turismrepresentationer då ses som politiska? De dominerande representationerna tränger undan andra representationer och upprättar hierarkier på de skildrade platserna samtidigt som det sker en undanträngning och rangordning av andra platser från turismmarknaden. Det finns en maktaspekt som blir tydlig i ett aktörsperspektiv: vems representationer inkluderas respektive exkluderas? Vem har rätt att berätta? Vem ska attraheras eller stängas ute av representationerna? Bilder och berättelser positionerar dem som läser och betraktar.

"A BALTIC PARADISE" SOM GOTLANDSBERÄTTELSE

Med fokus på Visby och Gotland kan reportaget jämföras med många andra texter och bilder som publicerats både före och efter just detta resemagasin. Visby började formeras som turistort för drygt hundra år sedan, inte minst genom att Gotlands Turistförening bildades 1896. Svenska Turistföreningen kom till elva år tidigare, 1885 och redan i den tredje årskriften finns Gotland och Visby beskri-

vet, dock utan bilder. Annars var fjällvärlden det ideala resmålet efter norsk förebild. Detta pekar i någon mån på hur länge det i organiserad form har producerats Gotlandsrepresentationer i marknadsförings-syfte. I STF:s årsskrift ges dock en vink om att det redan pågått en tid och att de inte alls var först: "Visby och dess sevärheter äro många gånger och så vältaligt skildrade, att det här skulle kunna vara nog [...]". Förutom att ge praktiska upplysningar berättar årsskriften dock om hur Visby ser ut från sjösidan med ord som "egendomlig", "vacker" "medeltids-skrud" och "prydlighet", vilka säger något om synen på estetiken. Vidare berättas om medeltida byggnadskonst, att "de herrliga ruinerna" beundras, om ringmuren och om Visby som Hansestad. Den yppiga växtligheten liknas vid sydligare breddgrader, men det påpekas att det är på sommaren man ska åka hit (Fegräus 1981 (1887):15–20).⁴

Här, liksom i tidigare och senare beskrivningar är medeltiden ofta i fokus. Under 1800-talet var det de ruinromantiska strömningarna, som genom reseberättelser och ödesmättade teckningar och målningar visade upp vissa miljöer som objekt i form av narrativa och visuella representationer. Närmar vi oss vår egen tid är det med Medeltidsveckan, ett årligt återkommande evenemang sedan 1984 och världsarvsutnämningen av Visby innerstad 1995, som medeltiden har hamnat än mer i centrum. Världsarvet handlar särskilt om materiellt arv med byggnadsminnesmärkningar och vårdplaner som följd men genom att upptas på den prestigefyllda listan blev Visbys medeltida arv "omistligt för hela mänskligheten", som Unescos text lyder (Unescos hemsida).⁵ Berättelser om och bilder av medeltiden har alltså en stark kontinuitet i Visby, om

än med lite olika innehåll. Intensifieringen vid mitten av 1980-talet håller i sig än idag. Det är med den förståelsehorisonten man kan se på artikeln "A Baltic Paradise". Den bygger vidare på vissa bild- och berättartraditioner medan artikeln kom till innan det starka intresset för historia och kulturarv, som seglade upp inför millennieskiftet 2000. Det intresset är inte bara tydligt i ett gotländskt perspektiv utan även i ett nationellt, för att inte säga västerländskt perspektiv.

HOLIDAY

Holidays Gotlandsskildring inleds med en rumslig placering. Den säger att denna del av världen mestadels är grå och isig, men under tre månader är det sommar, öarna är gröna, det är varmt och näktergalen sjunger. Detta ger en mytisk föreställning om en plats mycket långt borta. Författaren, William Sansom, gör strax själv entré i texten. Han skriver att han sett dyrbara "yachts" i stor mängd som blivit fast på grund av stiltje utanför "a walled and towered medieval city with the quality of a dream". De stora båtarna deltar i en internationell tävling med start i Visby och målgång i Helsingfors. Påpekandet om båtarna känns som en stark kontrast till den sagobetonade inledningen, men tillsammans slår de dock antonen för artikeln och skapar en spänning mellan det gamla/drömlika och den moderna människan med känsla för stil och klass. Detta positionerar läsarna på ett tydligt sätt. Det är sådant som ska intressera dem som läser just det här turistmagasinet.

Även Sansom gör liknelser med sydligare trakter, liksom bland annat STF:s årsskrift, men inte med tanke på växtlig-

heten utan på de materiella lämningarna: "The main city, Visby, lies within the unbroken round of its original castelled, many-towered walls. It is an amazing survival. If it lay further south, it would be as talked of as Venice" (Sansom 1962:69). Sansom fortsätter med att beskriva Visby noggrant. Han menar att bästa tiden att känna platsens magi är i månljus när gatorna är tomma. Då går det att leva sig in i hur staden tedde sig på medeltiden. Påpekandet har drag av den ruinromantik som florerade i Europa kring platser med ruiner och ödekyrkogårdar och som ju nådde även Gotland. Just månljus och enslighet, men också dimma och mörka moln, var viktiga ingredienser för den rätta känslan.

Texten är full av Sansoms egna omdömen då han går runt och upplever platsen. Han väver in känslor, metaforer och beskrivningar av inte minst färger i den historiska berättelsen på ett poetiskt och litterärt vis. "There seems to be the same magic at work which has left Visby like the mirage of a weathered flag by the sea, red, white and blue, red roofs and white limestone towers and blue sky, settled idyllic, still dreaming of its past magnificence by the trading-loving Hanseatic Sea." Han ger också en historisk bakgrund till den livliga handeln som startade långt innan den tyska Hansans dagar och fortsätter med Valdemar Atterdags härjningar på ön 1361 och sammandrabbningarna mellan danskar och gutar utanför Visby ringmur. Det är ju något som kom att bli huvudberättelsen under Medeltidsveckan. Även lübeckarnas invasion på 1500-talet lyfter Sansom fram. Detta är ett vanligt sätt att berätta Visbys historia. Om Visbys omtalade och ofta avbildade rosor skriver han däremot: "Though, if you like, the roses bloom like blood – for the city has

a terrible history". Kopplingen mellan rosornas röda färg och blodspillan i Visby i historisk tid har jag inte mött tidigare. Rosorna, som blivit något av Visbys signum genom just turismrepresentationer, har många olika färger i det fysiska Visby, men är nästan alltid röda på bild. Sansom förstärker metaforen med att påpeka likheten mellan pergolan som ett antal av Botaniska trädgårdens rosor klättrar på med den gamla galgbackens tre bevarade kalkstensstolpar strax utanför den muromgärdade staden.

BILDER

Reportagets bilder återger vyer som också visats många gånger, både före och efter 1960-talet. De är alltså ständigt upprepade vyer, symboler, lätta att känna igen. De två Visbyvyerna, Fiskargränd med rosor och domkyrkotornet i fonden, liksom Visby ringmur från norr med Nordergravar, tillhör de allra vanligaste i Visby-skildringarna i stort. Även de övriga bilderna som beskriver Gotland är standardvyer, en rauk, en lada med sitt brant sluttande agtak och i viss mån också bilden på en väderkvarn. Väderkvarnar och lador är mindre förekommande representationer av Gotland idag, men ingick tidigare i en uppsättning bilder som skildrade livet på landsbygden med bland annat fiske och bryggning av Gotlandsdricka. Kvarnar har däremot blivit en symbol för Öland och genom den allt vanligare särpräglningen av representationer tycks väderkvarnarna höra till just Öland.

Den amerikanske fotografen, Slim Aarons, återger alltså vanliga Visby- och Gotlandsvyer, men det är något som inte stämmer med hur vi är vana att se dem. De har alla en ung kvinna i förgrunden

och ringmuren, husen i Fiskargränd, väderkvarnen, det sluttande fähustaket och rauken är alla suddiga och diffusa. De fungerar snarare som kulisser. Kvinnorna återges däremot med knivskarp skärpa och är skickligt ljussatta. Bildtexten till ringmursbilden ger en ledtråd till varför det inte är som det brukar: "BEAUTIFUL GIRLS and antiquities are two famed Gotland attractions." Kvinnorna är alltså attraktioner i sig själva och så viktiga att de nämns före fornlämningarna och skrivs med versaler. I Sansoms text förekommer däremot inga kvinnor alls. Varför fotografen Slim Aarons skapade den omvända hierarkin bland bildelementen är en intressant fråga. Det är alltså kvinnorna som förvandlas från subjekt till objekt i första hand och som lånar sig till ett socialt spel, för att använda Barthes begrepp (Barthes 2006:23).

I artikeln i sin helhet, med text och bild sammanvägda, tycks det vara två genrer som blandas, det som Clifford Geertz kallar "blurred genres". Med det menar han två eller flera ordningar vi är vana vid som blandas samman till något nytt och som vi inte vet hur vi ska etikettera. (Geertz 2000:20). Jag ska försöka förklara hur sammanblandningen och reaktionen på den kan förstås.

INTRESSET FÖR GOTLANDSREPRESENTATIONER

Att representationerna i Holiday stod för något och verkade för något när magasinet kom ut 1962 har redan behandlats. Det blev också väldigt tydligt att de står och verkar för något även när skriften uppmärksammades igen, drygt fyrtio år senare. Aktörerna nu var den gotländska lokalpressen och dess läsare, en gotlan-

dicasamlare som köpt in magasinet till sin samling, flera av dem som var med när reportaget gjordes och jag själv som forskare. När Visby och Gotland visas upp av aktörer utanför ön är intresset stort. Det uppmärksammas inte minst i de lokala medierna.

I augusti 2004 blev jag uppsökt av en journalist och en fotograf från *Gotlands Allehanda* om mitt avhandlingsarbete om Visbyrepresentationer. Jag berättade om ett stort och brokigt Visbymaterial som jag var mitt uppe i att studera. Reportaget "A Baltic Paradise" var något som jag visade fram bland mycket annat som vykort, broderier, skivomslag, målningar, böcker, skrifter, minnestallrikar och souvenirer av varjehanda slag. Innan de lämnade mig fick en av dem idén att göra ett upprop i tidningen och efterlysa kvinnorna som var med på bilderna i det amerikanska reportaget. Då jag tidigare intervjuat en man som varit chaufför åt Slim Aarons och kvinnorna 1961, då fotografierna togs, fanns uppgifter om att några av dem var gotländskor.

Vid sidan av beskrivningen av min studie i tidningen publiceras efterlysningen under egen rubrik, "Flickfråga". I texten påpekas att: "Här exponeras alltså flera Gotlandstjejer" (Olsson, *GA*, 24 augusti 2004). Tre dagar senare har *Gotlands Allehanda* en helsida med rubriken "Här är hon!" i stor svart stil. Även framsidan informerar i text och bild om att en av de unga kvinnorna har hittats. Inne i tidningen fyller två bilder upp mer än halva sidan. Den ena är ett stor nytaget foto av henne idag – iklädd samma Gotlandströja som på en av bilderna i resemagasinet. Det andra, mindre fotografiet är från det ursprungliga reportaget, där hon, då nitton år gammal, poserar i bikini intill en rauk på Fårö.

*"BEAUTIFUL GIRLS and antiquities are two famed Gotland attractions /.../" Ur Holiday No 1 1962.
Foto: Slim Arons.*

Texten i Gotlands Allehanda återger kvinnans egna tankar om bilderna ur skriften, som hon också äger ett exemplar av och har sparat som ett kärt minne. Hon kommenterar sin kropp och menar att den var ganska knubbig 1961, vilket syns på bikinibilden. Det passade den tidens ideal, menar hon, men inte alls dagens. På frågan om det inte var en vågad bild pekar hon på Brigitte Bardot som trendsättare och att det fanns många som gjorde Bardot sällskap "i den lättklädda bran-

schen" på femtio- och sextiotalet. Men att som ung kvinna bli fotograferad för ett amerikanskt magasin, var inte helt problemfritt 1961. Kvinnan lyfter fram det rykte som spreds efter fototillfället som sa att det skulle ha förekommit orgier på Fårö.

Hon dementerar det med det bestämdaste och menar att det troligen var avundsjuka hos andra som gjorde att ryktet dök upp och spreds (*Gotlands Allehanda* 27 augusti 2004).

VACKRA FLICKOR OCH KULTURARV

Om "A Baltic Paradise" blev en representation både av den svenska kvinnan genom fotografier och bildtexter och av gotländskt kulturarv genom själva texten, ägnades tidningsreportaget 2004 bara åt den förstnämnda. Sansoms skildring av Visby och Gotland som en spännande, vacker historisk plats att uppleva, lämnades åt sidan. Att de lokala journalisterna undviker att belysa genrekrockarna i "A Baltic paradise" är tydligt. Återupptäckten av den unga modellen, nu som äldre kvinna och åter bosatt på Gotland, har naturligtvis ett högt nyhetsvärde och för en lokaltidning är det viktigt att spåra den lokala historien knuten till en lokal person, vilket kan vara en förklaring. En annan kan vara att berättelser om Atterdag, Lübeckare, ruiner och ringmur har uppnått en mättnad i de lokala medierna. Det kan ha skett genom den årliga Medeltidsveckan och Världsarvsutnämningen och de nätverksbyggen dessa resulterat i, något som det rapporterats flitigt om i medierna.

Men varför kan det amerikanska reportaget uppfattas som två sammanblandade genrer? Det pågår ofta förhandlingar om vad som ska få representera en plats. De så vanliga och av många på ön kända narrativa och visuella representationerna som visar upp Visby som en medeltida temastad etablerar ett särskilt *mindscape*. Med begreppet menar jag något mentalt förankrat i fysiska gestaltningar, igenkännbart och delat av fler.⁶ En viktig beståndsdel i mindscapes är människors egna drömmar och fantasier, minnen och erfarenheter. Orvar Löfgren påpekar att en viktig aspekt i konstruktionen av mindscapes är att vi rör oss i fysiska och mentala landskap samtidigt (Löfgren

1999:73). Att aktörerna har varit många och representationerna har sett tämligen lika ut under lång tid när det gäller Visby har stor betydelse för att detta mindscape har blivit så dominerande. Många har också kommit för att få sina föreställningar bekräftade, vilket alltså skapar personliga minnen och erfarenheter.

I reportaget "A Baltic Paradise" urskiljs detta mindscape som ett somrigt, turistiskt landskap i form av en kulturarvsplats med historiska lämningar och starkt fokus på medeltid. Detta mindscape är ett paradys för historiskt intresserade, för romantikermedblickeninställd på kalkstensgrått, havs- och himmelsblått och rött i flera nyanser – som tegel, rosor och om man så vill blod.

Kvinnorna på fotona tillhör ett annat mindscape som kan röra drömmen om den svenska frigjorda kvinnan, om än i en snäll variant. Det rör ett annat slags "paradis" som upprättar andra slags blickar och mentala "före-bilder" att bära med sig. Det kan ha att göra med tidigare representationer av Sverige i form av film. Arne Mattsons "Hon dansade en sommar" (släppt 1955 i USA) och Ingmar Bergmans "Sommaren med Monika" (1953), var kända i Amerika och skapade myten om den svenska kvinnan och "den svenska synden" (Werner, under arbete).⁷

Tittar vi närmare på de två skilda mindscapen kan vi se att de tillhör två olika nivåer. Den ena rör kulturarvsproduktion knuten till en lokal plats och den andra rör nationella berättelser. Ur ett perspektiv kan sammanförandet av dem vara innovativt men också göra dem svåra att tolka, just för att de i det nya sammanhanget ställs intill varandra på en och samma nivå. Av samma anledning blir också skillnaderna särskilt synliga, något som Geertz också påpekar med sitt be-

*Fiskargränd, troligen Visbys mest fotograferade gränd, här som diffus bakgrund. Ur Holiday No 1 1962.
Foto: Slim Aarons.*

grepp "blurred genres" (Geertz 2000:20f). Man kan även säga att kulturarvsikonerna och de unga kvinnorna tillhör två diskursiva fält som är inkompatibla. Ur ett genusperspektiv är det den manliga blicken som konstrueras i det mindscape som rör kvinnorna. I kulturarvets medeltids-mindscape finns det idag ingen sådan tydlig exkludering av kvinnor som betraktare,

även om det var män som började resa och uppleva historiska miljöer och landskap i turismens gryning. Både kvinnor och män kan vara aktiva subjekt när det gäller att betrakta och uppleva uppladdade kulturarvsikoner medan kvinnor endast förvandlas till objekt i Holidays bilder.

Ett källkritiskt påpekande kan också vara aktuellt i förståelsen av "blurred

*Gotländskan Margareta Ahrfeldt som hörsammade uppropet i lokaltidningen, här som nittonårig modell.
Ur Holiday No 1 1962. Bilden något beskuren. Foto: Slim Aarons.*

genres". Mitt stora arbetsmaterial av Visbyrepresentationer består till stor del av turismmaterial som vänder sig till en inhemsk marknad eller till närliggande länder runt Östersjön. De är till stora delar inskrivna i ett mindscape som jag både som forskare och privatperson är mycket bekant med och som jag också delar. De amerikanska representationerna är skapade av aktörer som delar andra mindscapes inspirerade av andra genretraditioner som kan vara starka och dominerande i en annan del av världen.

När det gäller Visbyrepresentationer inom turismbranschen har jag funnit att särskilt de lokala aktörerna uppfattar sig som fastlåsta i gamla genretraditioner och känner sig oförmögna att bryta dem, något som andra tycks ha friare hållning till (Johansson 2006).

Mindscapes kan också förändras över tid. Visby som medeltida temastad etablerades tidigt och har upprätthållits och förstärkts. Den frigjorda svenska kvinnan däremot känns passé. Här har något hänt. Hennes oskuldsfulla ansikte har fått ett

annat uttryck. Från en Visbyhorisont kanske det går att spåra hennes väg in i ett annat mindscape som rör 2000-talets Visby som en livlig partystad dit kvinnor och män har lika stort tillträde och är lika mycket synliggjorda, ja, där det till och med går att vara queer.

NOTER

- ¹ Tack till Calle Brobäck som tipsade om reportaget och lånade ut skriften ur sitt arkiv.
- ² Reportaget handlar även i någon mån om Öland, Kalmar, Blå Jungfrun och Oskarshamn, men huvuddelen är om Visby och Gotland. De två första sidorna ägnas nästan helt åt Visby och samtliga fotografier är tagna på Gotland.
- ³ Definitionen finns i en längre version på forskningsprogrammet Kulturarvspolitik hemsida vid Högskolan på Gotland. www.hgo.se/forskning.
- ⁴ Årsböckerna 1886–1888 har givits ut i faksimile 1981.
- ⁵ Unesco: <http://whc.unesco.org/en/about/> 28 februari 2006.
- ⁶ Jfr Appadurai, Arjun 1999:27–65 och Löfgren, Orvar 1999:73, 93.
- ⁷ Konstvetaren Jeff Werner arbetar med ett forskningsprojekt om Sverigebild i USA.

REFERENSER

- Appadurai, Arjun, 1996. *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis, London: University of Minnesota Press.
- Barthes, Roland, 2006. *Det ljusa rummet. Tankar om fotografi*. Stockholm: Alfabeta.
- Eriksen, Anne, 1999. *Historie, minne og myte*. Oslo: Pax Forlag.
- Feggræus, T., 1981 (1887). "Gotland och Visby." I: *Svenska Turistföreningens årsskrift 1886–1888*, faksimileutgåva. Stockholm: Svenska turistföreningens förlag.
- Högskolan på Gotland, Kulturarvspolitik: www.hgo.se/forskning.
- Johansson, Carina, 2006. *Mellan ruinromantik och partyfabrik? En etnografisk studie av Visby i bild, berättelse, fantasi och minne*. Linköpings universitet. (Lic.)
- Klintberg, Bengt af, 1981. "Skall vi behålla våra genresystem?" I: Herranen, Gun (red.), *Folkloristikens aktuella paradigmer*. Åbo: Nordiska institutet för folkdiktning.
- Lundberg, Dan; Malm, Krister & Ronström, Owe, 2000. *Musik, Medier, Mångkultur. Förändringar i svenska musiklandskap*. Hedemora: Gidlunds.
- Löfgren, Orvar, 1999. *On Holiday: a History of Vacationing*. Berkeley: University of California Press.
- Mitchell, W.J.T., 1994. *Picture Theory. Essays on Verbal and Visual Representations*. The University of Chicago Press.
- Olsson, Roland, 2004. "Här är hon!" I: *Gotlands Allehanda*, 27 augusti 2004.
- Olsson, Roland, 2004. "Forskning visar en brokig bild av Visby." I: *Gotlands Allehanda*, 24 augusti 2004.
- Sansom, William, 1962. "A Baltic Paradise." I: *Holiday. Travel Europe 1962*. Vol. 31. No. 1. The Curtis Publishing Company in US and Canada.
- Unesco: <http://whc.unesco.org/en/about/>, 28 februari 2006.
- Werner, Jeff. Under arbete.

SUMMARY

"BEAUTIFUL GIRLS and antiquities" Visual on Narrative Representations of Visby

This text focuses on narrative and visual representations of Visby and Gotland in tourism mindscapes. In Visby, the Middle Ages have become "the Age" that determines the tourist's gaze. Numerous paintings, photos and other visual images back up narratives to make Visby visible and well known in a very specific way – as a medieval theme city. This process, thus highlighting specific objects, creates views, symbols and icons, reproduced over and over again. Narratives connected with images characterize the dominant mindscape in well-known ways. In my article, I show what happens when images showing something else and unexpected suddenly appear. The ideas of blurred genres and competitive discursive fields can explain the clash between the conflicting mindscapes.